

УДК 338.332:14

Т. Пєпа

Т. Пєпа

**НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ В ПРОГРАМУВАННІ
ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ РЕГІОНІВ****WAYS OF IMPLEMENTATION OF CLUSTER APPROACH TOWARD
THE PROGRAMMING OF THE USAGE OF REGIONAL RESOURCE BASE**

У статті розкрито сутність, зміст та структуру, визначено трансформаційну роль сукупного ресурсного потенціалу в відтворювальних процесах суспільного розвитку, охарактеризовано кластерні моделі ресурсної бази регіонів, запропоновані на основі ранжування регіонів за рівнем розвитку і ступенем використання ресурсного потенціалу, а також стратегічні програми їх подальшого функціонування.

Ключові слова: ресурсний потенціал, кластер, програма, регіон, ресурсна база, ресурсна сфера, стратегія.

В статье раскрыты сущность, содержание и структура, определена трансформационная роль совокупного ресурсного потенциала в воспроизводительных процессах общественного развития, охарактеризованы кластерные модели ресурсной базы регионов, предложенные на основе ранжирования регионов по уровню развития и степени использования ресурсного потенциала, а также стратегические программы их дальнейшего функционирования.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, кластер, программа, регион, ресурсная база, ресурсная сфера, стратегия.

In the article the substance, essence and structure are disclosed, the transformational role of the cumulative resource potential in the reproductive processes of the social development is determined, cluster models of the regional resource base, proposed on the basis of the ranking of regions in view of the level of their development and degree of the usage of their resource potential are characterized, as well as strategic programs of the regions' future functioning.

Keywords: resource potential, cluster, program, region, resource base, resource sphere, strategy.

Постановки проблеми. Основою та базовим каркасом соціально-економічного розвитку країни та її регіонів є наявний ресурсний потенціал, його рівень розвитку, сформованості та ступінь використання. Ресурсний потенціал як сукупність всіх ресурсів і резервів в їх взаємоузгодженому функціонуванні визначає можливості розвитку і структурну будову регіональних господарських систем, їх результативність. Однак, його використання із-за причин економічного, організаційного та управлінського характеру є недостатнім і потребує системних досліджень в напрямі розробки комплексу заходів по активізації як розвитку так і задіяння ресурсної бази територій різних таксономічних рівнів в господарську практику. Важливим є обґрунтування стратегічних напрямів програмування розвитку основних складових ресурсної бази регіонів на основі кластерних підходів, як цілісної системи перспективного характеру.

Проблемам дослідження ресурсного потенціалу та формуванню кластерних моделей економічного розвитку присвячено багато праць вітчизняних вчених, хоча в ресурсній сфері з врахуванням програмування розвитку регіональних господарських систем їх недостатньо. Дана стаття має за мету заповнити цю нішу.

Виклад основного матеріалу. Подальший соціально-економічний розвиток країни та її регіонів, ефективне використання їх наявного сукупного потенціалу тісно пов'язано з процесом регіоналізації. Як процес регіоналізація відображає системно-комплексні підходи до дослідження і вирішення політичних, економічних, соціальних та інших проблем з врахуванням інтересів територіального розвитку, а її посилення сприяє підвищенню значимості територіального фактору в просторовому розвитку і державному управлінні ним, зокрема ресурсним потенціалом. Регіоналізм формує уяву про реальну ситуацію та проблеми, в тому числі і в сфері ресурсного потенціалу, які адекватні фактичній

структурі політичних, економічних і соціальних процесів на території країни і її регіонів. Динамічність регіоналізму обумовлена, насамперед, рухомістю предмету – якщо зміни географічного характеру не так помітні, то геополітичні є дуже відчутними із-за розміщення основних компонентів природноресурсного, економічного, соціального, трудового, фінансового, інфраструктурного потенціалів, трансформації господарських і соціальних зв'язків, пропорцій державної і корпоративної дії. Трансформаційні регіональні процеси досить помітні, вони є радикальними і масштабними, зокрема при формуванні та використанні сукупного ресурсного потенціалу територій.

Сукупний ресурсний потенціал тісно пов'язаний з територіальністю як особливою властивістю явищ, об'єктів і процесів, що базується на визнанні факту обов'язкової їх наявності, яку вони набувають внаслідок їх розташування або протікання у відповідних просторових координатах. Тому територія регіону з її сукупним потенціалом є частиною економічного простору країни, на якій базується виробничо-суспільна діяльність, формуються нові виробничі структури.

Ступенем пізнання та регулювання регіонального ресурсного потенціалу є аналіз параметрів і проблем функціонування кожної із його складових та регулювання на основі вивченості основних елементів та їх сполучних явищ і процесів (політичних, господарських, соціальних) з місцем їх протікання, визначаючи їх специфіку взаємодії.

Територіальний розвиток сукупного ресурсного потенціалу є нерівномірним і часто регіони із-за трансформаційної динаміки стають іншим із-за зміни кількісних і якісних характеристик компонентів, появи нових його складових і зміни міжкомпонентних зв'язків. Цей процес трансформації є позитивним при збалансованості в процесі змін всіх компонентів сукупного потенціалу функціонування території – природно-ресурсного, виробничого, фінансового, соціального, господарського, інфраструктурного, екологічного. Збалансована динаміка всіх підпотенціалів як компонентів функціонування забезпечує благонадійність території, а територіальний розвиток як зміни, що тут відбуваються, є позитивним.

Цільова трансформація сукупного ресурсного потенціалу в плані реалізації паритетно-конкурентної парадигми розвитку та його використання передбачає удосконалення його територіальної-функціональної організації, становлення та формування нових прогресивних організаційних форм і видів господарської діяльності з метою поживлення інвестиційно-інноваційної діяльності. Одним із найперспективніших видів посилення дієвості інвестиційної діяльності в ресурсній сфері є створення нових стратегічних альянсів – кластерів як об'єднань фінансового і промислового капіталу з метою підвищення ефективності виробничої діяльності та мінімізації витрат і кредитних ризиків, оптимізації різнопланових відносин.

В економіці багатьох країн впродовж десятиліть впроваджуються кластери як мережеві структури на місцевому, регіональному та національному рівні. Теорія кластерів була запропонована М. Портером стосовно теми локальної промислової агломерації і спеціалізації [1]. Його кластерна модель використовується при розробці економічної політики в усьому світі, є інструментом підвищення конкурентоспроможності економіки регіону і країни в цілому, стимулювання інновацій та економічного зростання. Портер пропонує ідею кластерів не тільки як аналітичну концепцію, але і як важіль економічної політики.

Останнім часом значна увага в теорії і практиці реалізації оптимальної стратегії розвитку та використання ресурсного потенціалу як держави, так і її регіонів приділяється саме кластерній моделі галузево-територіального розвитку. М. Портер, який першим дослідив явище кластеризації, розглянув конкурентні переваги більше ніж ста галузей різних країн, віддав перевагу промислому кластеру як новій формі просторової організації виробництва у забезпеченні конкурентоспроможності та позитивної динаміки розвитку країни і виступив ініціатором запровадження поняття «кластер» у систему суспільно-економічних наук [2].

Кластер як інтенсивна форма організації галузево-територіального розвитку є добровільним об'єднанням географічно сконцентрованих, незалежних один від одного суб'єктів господарювання, що формується на основі територіальної концентрації мережі спеціалізованих постачальників, основних виробників та споживачів для ефективного використання ресурсів, впровадження нових знань та технологій, забезпечення синергетичного ефекту. Він являє собою групу близько розташованих і просторово взаємозалежних підприємств, компаній і організацій, що співробітничують та спільно діють у визначеному полі бізнесу і напрямках, які характеризуються взаємовідносинами один з другим. У кластери входять численні підприємства суміжних, взаємодоповнюючих сфер ресурсного по-

тенціалу та інші структури, відіграючи важливу роль у створенні конкурентного середовища. Вони мають вплив не лише на окремі підприємства, але на економіку регіону в цілому, створюють підґрунтя для розвитку інноваційної діяльності, підвищення продуктивності і рентабельності основних секторів ресурсної бази регіону. Кластери створюють основу для припливу іноземних інвестицій, посилення розвитку малого і середнього бізнесу і є структурами, в межах яких ведеться діалог між діловими, урядовими і науковими сферами в напрямі створення конкурентних переваг і створення конкурентоспроможної продукції. Конкурентоспроможність є не статикою регіону, а динамічним процесом реалізації зусиль задля вищої продуктивності шляхом більш ефективного використання ресурсів регіону. В основі їх діяльності лежить взаємодія трьох секторів: бізнесу – підприємницькі структури, товариства, банки; інституцій – університети, наукові центри, громадські організації; влади – місцеві та центральні органи влади.

Кластери різняться по розміру, потужності, рівню та стадії розвитку. Серед кластерів можна виокремити кластери традиційних галузей промисловості і високотехнічних галузей, а також нові кластери, кластери, що зароджуються, і такі, що відмирають. Так, наприклад, С. Розенфельд, базуючись на схемах їх еволюціонування, виділяє три типи кластерів: «працюючі» чи «перевиконуючі», «неактивні» чи «недовиконуючі» і «потенційні» [3]. Перша група – це кластери самодостатні і виробляють в цілому більше від суми продукції всіх складових компонентів цих кластерів, що працюють окремо. Друга група – це кластери, можливості яких ще не використані в повну силу. Третя група – кластери, які мають ключові характеристики але відчувають недолік природних та виробничих ресурсів, недостатній розвиток сукупного ресурсного потенціалу.

Найбільш перспективним для забезпечення сучасних економічних перетворень і обґрунтування програм розвитку є мезорівень, який вирізняється спроможністю забезпечення стійкого економічного зростання за рахунок мобілізації ендogenous потенціалу територій, ефективного використання всього комплексу ресурсного потенціалу місцевих ресурсів та умов. Причому, за обмеженості бюджетних та інших фінансових ресурсів у країні, саме внутрішній потенціал територій стає головним ресурсом розвитку. Кластерні структури є різноманітними і залежать від специфіки умов і особливостей території, хоча орієнтири і методологічні підходи їх формування є схожими.

Конкретизуючи ці підходи можна зупинитись на специфіці трансформації структури ресурсного потенціалу основного структуроформуючого агропромислового комплексу Подільського макрорегіону з врахуванням підвищення ефективності його регіонального розвитку, динамічного функціонування його основних секторів ресурсної бази, які продукують високоякісну та конкурентоспроможну продовольчу продукцію. Це безпосередньо пов'язано з формуванням цілісної концепції, насамперед моделі кластерного розвитку ресурсної сфери, та розробкою програм стратегічного значення. Спільна дія учасників кластера дозволяє забезпечувати агропромисловим підприємствам більший результат порівняно з тим, яким би вони могли отримати, працюючи відокремлено. Кластерна форма співробітництва забезпечує більш гнучке реагування підприємств на постійні зміни умов для проведення бізнесу при збереженні переваг спеціалізації. В досліджуваному регіоні агропромислової спеціалізації кластер виражається територіально-виробничим комплексом, об'єднанням групи підприємств на добровільних засадах та їх взаємоузгодженої дії, що сформована на базі концентрації виробництва основних видів продовольчої продукції, сітки постачальників і споживачів, пов'язаних між собою технологічним ланцюгом. Кластери більш ефективно та раціонально використовують наявні ресурси та капітал при контролюванні залучених інвестицій, підвищують якість продукції та зростання обсягів виробництва, розширюють асортимент продукції, прискорюють впровадження нових технологій, мінімізують витрати. Участь агропромислових підприємств в кластерах забезпечує: більш повне і комплексне використання наявного сукупного ресурсного потенціалу; залучення капіталу для підвищення ефективності виробництва і покращення якості продукції; доступ до інформації щодо різних аспектів діяльності; можливості оптимального кредитування; участь у керівництві та проведенні маркетингових досліджень. Ефективною кластерною структурою результативного характеру в межах Полісся є виробного-територіальне об'єднання «Полісся хліб» в межах трьох регіональних господарських структур обласного рівня – Вінницької, Хмельницької і Тернопільської.

Сукупний ресурсний потенціал Поділля є потужним і багатокомпонентним, включаючи до свого складу природний, виробничий, трудовий, фінансовий, інвестиційно-інноваційний, соціальний, інфраструктурний, зовнішньоекономічний, і вимірюється в межах 280 млрд грн (без засобів виробни-

цтва), що складає 5,4 % загальнодержавного рівня. В його структурі домінує виробничий потенціал (до 50 %) та природно-ресурсний (34 %), хоча останній використовується незадовільно.

Основною передумовою становлення, формування та розвитку кластерів є концентрація виробництва та наявність потужної ресурсної бази. Наявність же розгалуженої наукової інфраструктури, наукових установ з виробництвом нового обладнання є додатковою базою організації потужних кластерних структур. В світовій практиці є яскраві приклади об'єднань підприємств, що досягли великих успіхів у певних галузях економіки, поєднавши співробітництво виробників продукції, досягнень науки та підтримки владних структур певних територій. Це, насамперед, «Силіконова долина» (Каліфорнія), «Пластикова долина» (Польща), «Даудек» (Південна Корея), «Софія і Гренобль» (Франція), «Лубен» (Бельгія). Формуванню та функціонуванню таких галузевих об'єднань – кластерів активно сприяють центральні органи влади, приймаючи відповідні нормативно-правові документи.

Кластеризація, формування та функціонування кластерів в ресурсній сфері передбачають розробку кластерної стратегії, яка є основою обґрунтування шляхів підвищення конкурентоспроможності територій і розміщених на ній виробництв за рахунок використання ефекту масштабу та замкнутого циклу виробництва на базі використання ресурсного потенціалу, що забезпечується здатністю до ініціювання та подальшого впровадження нових видів діяльності на основі розробки відповідних проектів. В даний час існують наступні основні характеристики кластерів, на комбінації яких базується вибір тієї чи іншої кластерної стратегії: географічна: побудова просторових кластерів економічної активності, починаючи від сугубо локальних до глобальних; горизонтальна: кілька галузей або секторів можуть входити в більший кластер; вертикальна: у кластерах можуть бути присутніми суміжні етапи виробничого процесу; латеральна: у кластер поєднуються різні сектори, які можуть забезпечити економію за рахунок ефекту масштабу, що призводить до нових комбінацій; технологічна: сукупність галузей, що користуються однієї й тією же технологією; фокусна: кластер фірм, зосереджених навколо одного центра – підприємства, НДІ або навчального закладу [3].

Основна ідея кластерів полягає у взаємній координації роботи, коли різні за функціональними характеристиками суб'єкти реалізують спільну мету, підвищуючи ефективність власної роботи, прискорюючи досягнення запланованих результатів, впроваджуючи нові технології, формуючи оптимальну структуру виробництва, раціонально використовуючи ресурсну базу і її потенційні можливості.

Щодо розширення розкриття сутності поняття кластери, то в літературних джерелах в цілому наводяться наступні їх визначення, кожне з яких підкреслює основну рису його функціонування: 1) регіонально обмежені форми економічної активності усередині родинних секторів, здебільшого прив'язані до тих або інших наукових установ; 2) вертикальні виробничі ланцюги; досить вузько окреслені сектори, в яких суміжні етапи виробничого процесу утворюють ядро кластера (наприклад, ланцюг «постачання – виробництво – збут – споживання»), сюди ж попадають мережі, що формуються навколо головних фірм; 3) галузі промисловості, визначені на високому рівні агрегації (наприклад, «хімічний кластер») або сукупності секторів на ще більш високому рівні агрегації (наприклад, «агропромисловий кластер») [4]. Всі вони будуються на основі наявного сукупного ресурсного потенціалу території.

Ядром кластерного утворення, як правило, є кілька потужних компаній, при цьому між ними зберігаються конкурентні відносини. Суб'єкти – учасники кластера, з одного боку, конкурують між собою, а з другого – спільно працюють у форматі програм над пошуком нових шляхів вирішення різноманітних проблем, серед них – постачання ресурсів, доступ до нових ринків збуту і т.д. Така кооперація та спеціалізація в напрямі реалізації програм дають змогу учасникам кластера підвищувати ефективність своєї діяльності, швидше запроваджувати нові технології та виробляти оновлені продукти.

Кластер є новим способом структурування виробництва, зокрема в сфері ресурсного потенціалу, забезпечення програмних можливостей розвитку, мінімізації ризиків. І якщо раніше вони спирались виключно на галузеві комбінації, то зараз вони формуються і діють як інноваційно-технологічні об'єднання, що узгоджуються з характером конкуренції та конкурентними перевагами, охоплюючи значне коло економічних процесів.

Варто вказати, що більшість країн виробило і впроваджує у себе ту чи іншу кластерну стратегію, причому найактивніше її застосовують в Данії, Нідерландах, Бельгії, Фінляндії, Франції, Італії [5]. Світовий досвід практичного застосування кластерних програм в Україні особливого значення

набуває на основі використання сукупного ресурсного потенціалу в контексті необхідності підвищення рівня її конкурентоспроможності та забезпечення на цій основі захищеності економіки держави та її регіонів. Кластеризація надає можливість створення стійких конкурентних переваг та забезпечення стійкої динаміки економічного зростання через формування кластерів та реалізації програм на різних територіях на основі використання ресурсного потенціалу.

В ресурсній сфері формування та розвиток кластерів означає, що в ініціативах по підвищенню конкурентоспроможності наголос робиться на заохоченні та підтримці співробітництва між підприємствами, фірмами, інституційному розвитку. Функціонування їх здійснюється в рамках стратегій підвищення конкурентоспроможності. У формуванні кластерів виявляється нова роль уряду, як чинника, що сприяє створенню мереж, ефективно стимулюючих структур для усунення системних та ринкових перешкод в новаторстві.

Виникнення кластерів в Україні обумовлена як традиціями історичного розвитку економіки, так і об'єктивними умовами функціонування виробничих систем, що засновані на використанні наявного сукупного потенціалу. Головними факторами формування кластерів є: розвиток коопераційних зв'язків між підприємствами; їх багатогалузева структура, яка створює умови для розширення функціонального розвитку кластерних структур; природно-ресурсні фактори, що впливають на базові та перспективні конкурентні позиції суб'єктів господарювання, залучених до кластера; економічний розвиток; наявність кваліфікованих управлінських кадрів в багатьох сферах виробничо-комерційної діяльності. Однак, більшість українських кластерів створено стихійно без належного економіко-організаційного обґрунтування, що зумовлює необхідність розробки та впровадження у найближчій перспективі загальнонаціональної програми розвитку кластерних об'єднань на базі оптимального використання ресурсної бази. Так як сукупний ресурсний потенціал є основою не лише господарської діяльності, але і базою формування інтегрованих структур, зокрема кластерів, то йому необхідно приділяти особливу увагу в дослідженнях щодо удосконалення функціонально-територіальної організації суспільного розвитку з визначенням його масштабу, потужності, структури, ступеня сформованості, комплексності та рівня задіяння в господарську практику.

На основі кластерного підходу, використовуючи систему показників по основним блокам – природно-ресурсного, виробничого, трудового фінансового, інфраструктурного, інвестиційного характеру були проведені розрахунки і виокремлені окремі групи (кластери) регіонів по ступеню розвитку і рівню використання ресурсного потенціалу – низького (потужністю до 150 млрд грн), середнього (150–250 млрд грн) та високого (більше 250 млрд грн) рівня розвитку з метою програмування їх подальшої діяльності.

Напрямок і характер програм в залежності від рівня наявності та ступеню використання ресурсного потенціалу регіонів мають свою специфіку і відповідають: низькому рівню – програма інтенсифікації, середньому – програма активізації, високому рівню – програма стабілізації та збалансованості. Так в першій групі регіонів, до складу якої входять Вінницька, Хмельницька, Тернопільська, Рівненська, Волинська, Житомирська, Чернігівська, Сумська, Черкаська, Кіровоградська, Миколаївська, Херсонська, Івано-Франківська, Чернівецька та Закарпатська регіональні системи, основною стратегічною програмою розвитку був визначений напрямок інтенсифікації, який передбачає зміну процесу видобутку та виробництва на основі нових технологічних рішень, що забезпечать підвищення дієвості функціонування ресурсної сфери, необхідну гнучкість, зниження ресурсомісткості та підвищення наукоємкості. Такий вектор розвитку з використанням інформаційних ресурсів приведе до трансформації технологічного циклу, створить умови, при яких любий ресурс системи потенціалу при його зменшенні або подорожанні може бути замінений на подібний. Реалізація кластерної програми інтенсифікації розвитку та використання ресурсного потенціалу сприятиме нововведенням, забезпечить підвищення конкурентоспроможності на основі взаємозв'язку виробництва та бізнесу на партнерських відносинах. Подальший розвиток технологій буде тим активнішим, чим більш конкурентними будуть умови, в яких функціонують економічні агенти і чим ефективніші мотиви до впровадження інновацій і результатів науково-дослідницької діяльності.

Програмна діяльність регіонів цього кластеру має за основний напрямок підвищення рівня використання ресурсного потенціалу, постійне накопичення інвестиційних ресурсів, створення для цього всіх необхідних умов і, насамперед, сприятливого середовища для розвитку нових технологій, інтелектуальної власності.

Середній рівень розвитку та використання ресурсного потенціалу, регіони другої групи (Київська, Харківська, АР Крим, Полтавська, Луганська, Запорізька, Одеська, Львівська регіональні системи) в контексті програмування за стратегічну мету подальшого функціонування мають процеси активізації дієвості. Така стратегічна програма передбачає використання методів, які прискорюють процеси соціально-економічного розвитку регіонів без змін їх напрямку, а стимулювання використання ресурсного потенціалу відповідатиме загальним тенденціям розвитку і розміщення продуктивних сил, підвищенню дієвості суспільного виробництва на основі оптимізації ресурсної бази у форматі паритетно-конкурентної парадигми формування та використання сукупного ресурсного потенціалу і його потенційних можливостей. Реалізація даної програми забезпечить активізацію процесу відтворення та економічне зростання на основі врахування специфічних умов і ресурсних можливостей та залучення внутрішніх і зовнішніх інвесторів у виробничий процес.

Регіони третьої групи в складі Дніпропетровської і Донецької областей, що відповідають програмі стабілізації, збалансованості та збереження стійкості і сталості всебічного розвитку, характеризуються високим рівнем розвитку та використання сукупного потенціалу, основною метою їх подальшого функціонування є забезпечення довгострокового економічного зростання за рахунок реструктуризації та реорганізації їх ресурсної сфери, створення нових прогресивних форм її організації та розвитку нових напрямів господарської діяльності. Диверсифікація ресурсного потенціалу забезпечить високий рівень його використання та залучення в господарську практику всіх потенційних ресурсів і резервів регіонів, сприятиме впровадженню прогресивних методів підприємництва при здійсненні належного контролю. Застосування цих заходів буде супроводжуватись розширенням і удосконаленням інституційного середовища, становленням та формуванням інвестиційного середовища та підвищенням рівня конкурентних переваг.

Так як політика сталого регіонального розвитку повинна формуватись з урахуванням потужностей і масштабів ресурсного потенціалу, то визначені програми з стратегічними орієнтирами, які ґрунтуються на результатах комплексного дослідження і діагностики, визначають сценарії розвитку, реалізація яких буде сприяти ефективності використання ресурсного потенціалу, відтворенню та стабілізації економіки. Дані програми використання ресурсного потенціалу та їх реалізація сприятимуть подоланню деформації соціально-економічного розвитку регіонів, забезпечать збалансованість природно-виробничих процесів. Варто вказати, що розміщення виробничих об'єктів на основі використання ресурсного потенціалу згідно оновленої парадигми використання ресурсної бази значною мірою залежать від корпоративних інтересів та цілей суб'єктів підприємництва, які стали новим фактором у формуванні нових територіально-виробничих структур інноваційного типу. Вони при наявності значного науково-дослідного потенціалу можуть стати опорними пунктами розробки і випуску високотехнологічної продукції та надання відповідних послуг для інтеграції в світове господарство. Основні напрями модернізації форм територіальної концентрації ресурсної бази полягають у створенні інтегрованих вертикальних структур, інноваційних науково-виробничих зон, які забезпечать необхідну динаміку розвитку. Це потребують обґрунтування програм на основі кластерної моделі розвитку та використання сукупного ресурсного потенціалу, розробки яких формуються на врахуванні низки взаємоузгоджених організаційно-економічних заходів. До них, насамперед, відносяться заходи законодавчого, організаційного, економічного та інфраструктурного характеру. В систему законодавчих та організаційних факторів входять заходи щодо нових стандартів зародження і функціонування кластерів, сертифікація виробленої в процесі реалізації програми продукції, контроль за якістю товарів, усунення бар'єрів внутрішньої і зовнішньої конкуренції, організація відповідних установ, органів місцевого самоврядування, що займаються проблемами програмування розвитку кластерів в сфері ресурсної бази. Група економічних важелів організаційно-економічного механізму програмування ресурсного потенціалу містить – зосередження зусиль на залученні внутрішніх і зовнішніх інвестиційних в ресурсну сферу, сприяння створенню локальних фінансово-промислових груп та інвестиційних фондів, нарощення експорту продукції, утворення нових зон торгівлі. Інфраструктурні заходи включають – покращення транспортних та комунікаційних зв'язків, підтримку наукових розробок в ресурсній сфері, формування спеціалізованих програм, орієнтованих на обслуговування кластерів.

Формування та ефективна реалізація програм розвитку ресурсного потенціалу на основі кластерного підходу є одним із головних кроків на шляху формування оптимальної його структури, створення конкурентних переваг в конкурентному середовищі.

Висновки. Найважливішими заходами, які можуть бути реалізовані вже в найближчі роки в плані реалізації програм, сформованих на основі кластерного підходу до розвитку сукупного ресурсного потенціалу, є наступні: виявлення й моніторинг ситуації в ресурсній базі на територіальному рівні, у тому числі виявлення оптимальної його структури, просторової локалізації її окремих ланок, конкурентоспроможності на зовнішніх ринках; сприяння консолідації учасників кластерної програми у проведенні спільних інвестиційно-інноваційних та маркетингових досліджень; формування інституціонального середовища й інформаційної інфраструктури; реалізації програм сприяння виходу підприємств ресурсної бази на внутрішні та зовнішні ринки; створення бізнес-структур на паритетних умовах з врахуванням сприятливого конкурентного середовища в контексті парадигми формування та розвитку сукупного ресурсного потенціалу.

Становлення, формування та реалізація програм інтенсивного розвитку ресурсної сфери країни та її регіонів дозволить прискорити створення реальних внутрішніх та зовнішніх конкурентних переваг для підприємств ресурсного потенціалу, посилення світового конкурентного протистояння, сприятиме підвищенню рівня конкурентоспроможності та ефективності національної економіки.

Список використаної літератури

1. Портер М. Конкуренция. – С.-Петербург : Москва ; Киев : ИД «Вильямс», 2002.
2. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер ; под ред. В. Д. Щетинина ; пер с англ.. – М. : Международные отношения, 1993. – 896 с.
3. Rasenfeld, S. Backinq into chusters : Retrofining pullick policies, 1997.
4. Цихан Т. В. Кластерная теория экономического развития [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.jurenergo.kiev.ua>
5. Мигранян А. А. Теоретические аспекты формирования конкурентоспособных кластеров [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vestnik/v3/a15html>.

References

1. Porter, M. (2002) Competition. St. Petersburg: Moscow; Kiev : ID «Vil'yams».
2. Porter, M. (1993) International competition. In: V. D. Shchetinin (Ed.). M. : Mezhdunarodnye otnosheniya, 896 p.
3. Rasenfeld, S. (1997) Backinq into chusters: Retrofining pullick policies.
4. Tsikhan, T. V. Cluster theory of economic development [Internet]. Available from : <http://www.jurenergo.kiev.ua>.
5. Mighranyan, A. A. Theoretical aspects of competitive clusters [Internet]. Available from : <http://vestnik/v3/a15html>.

Стаття надійшла до редакції 02.09.2014.

Статтю представляє д.е.н., професор Т. В. Пена, науково-дослідний економічний інститут Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.